

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ЦЕНТР ДОКУМЕНТУВАННЯ

УКРАЇНЬСЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Історія одного міста
**ОКУПАЦІЯ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ
СЄВЄРОДОНЕЦЬКА**

2017

ЦЕНТР ДОКУМЕНТУВАННЯ

УКРАЇНСЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

суму 1,8 мільярда доларів. Детальнішу інформацію про програми USAID в Україні можна отримати на офіційному веб-сайті USAID ukraine.usaid.gov та сторінці у Facebook www.facebook.com/USAIDUkraine.

Ця публікація стала можливою завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках проекту «Права людини в дії», який виконується Українською Гельсінською спілкою з прав людини. Погляди та інтерпретації, представлені у цій публікації, не обов'язково відображають погляди USAID або Уряду США. Відповідальність за зміст публікації несуть виключно автори та УГСПЛ.

Американський народ через USAID надає економічну та гуманітарну допомогу по всьому світу понад 55 років. В Україні допомога USAID надається у таких сферах: економічний розвиток, демократія та управління, охорона здоров'я і соціальний сектор. Починаючи з 1992 р., Агентство США з міжнародного розвитку надало Україні технічну та гуманітарну допомогу на

Історія одного міста. Окупація та звільнення Сєвєродонецька / Валерій Снегірьов, Олег Мартиненко, Сергій Мовчан / Українська Гельсінська спілка з прав людини — Київ, 2017. — 17 с.

Історія одного міста
**Окупація
та звільнення
Сєвєродонецька**

ЗМІСТ

Вступ	4
Окупація Сєвєродонецька	5
Визволення Сєвєродонецька	13
Висновки	14
Додатки	16

ВСТУП

СЄВЕРОДОНЕЦЬК – одне з найбільших міст Донбасу. 3 вересня 2014 року – це місцезнаходження Луганської військово-цивільної адміністрації.

Сєверодонецьк поруч із Донецьком та Луганськом свого часу був епіцентром «Русской весны» на Донбасі.

Ще під час президентських перегонів 28 листопада 2004 року саме в Сєверодонецьку відбувся Перший Всеукраїнський з'їзд народних депутатів та депутатів місцевих рад, організований Партією регіонів. Зокрема «делегати» висунули ідею відділення східних та південних регіонів України в окреме державне утворення у відповідь на Помаранчеву революцію. Проект отримав народну глузливо-зневажливу назву-аббревіатуру ПІСУАР – «Південно-Східна Українська Автономна Республіка».

У 90-ті роки ХХ століття в Сєверодонецьку закривали підприємства, заморожували заводи. У 2010 припинили свою роботу більшість заводів, а в 2011 році було зупинено «Азот» та фактично ліквідовано переважну більшість підприємств міста, що викликало рекордний рівень безробіття. Економічні негаразди та зубожіння населення – одна з причин успіху «Русской весны» у цьому регіоні. Особливо, якщо пригадати, що Сєверодонецьк це велике промислове місто, де розташовані підприємства хімічної промисловості «Азот», «Сєверодонецькій стеклопластик», машинобудівної та приладобудівної промисловості. «Сєверодонецьку — виробляється 22,18 % промислової продукції Луганської області».¹

Сєверодонецьк входить до так званого екологічного «хімічного трикутника Донбасу». Потужні хімічні виробництва мали критично нищівний вплив на екологію краю. В місті фактично відсутні сільськогосподарські підприємства та присадибні господарства.

УГСПЛ пропонує почати історіографію подій гібридного збройного конфлікту в Україні 2014 – 2017 рр. саме із Сєверодонецька.

¹ <https://www.obozrevatel.com/politics/28347-silyi-ato-nachali-zachistku-severodonetska-i-boi-zalischansk.htm>

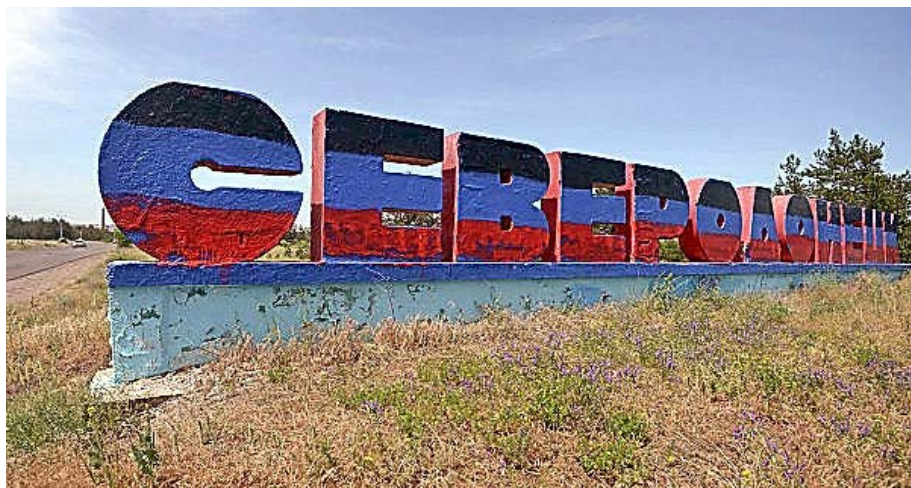
ОКУПАЦІЯ СЕВЕРОДОНЕЦЬКА

У квітні 2014 року на території Донецької та Луганської областей почалося протистояння Збройних Сил України, підрозділів Служби безпеки України і Міністерства внутрішніх справ України проти організованих антиурядових проросійських незаконних збройних формувань, які не визнавали результатів Революції Гідності, Євромайдану і хотіли повторити на території Донецької і Луганської областей так званий «Кримський сценарій», тобто незаконне і протиправне включення територій цих областей до складу Російської Федерації.

Допомогу антиурядовим незаконним збройним формуванням активно надає Російська Федерація. До того ж, ця допомога включає як фінансування, постачання озброєнь та паливних матеріалів, так і пряму замасковану участь російських військовослужбовців і цілих підрозділів Збройних Сил Російської Федерації у цьому конфлікті.

11 травня 2014 року в Северодонецьку та ще в деяких містах Луганської області було проведено несистематичне неофіційне опитування громадян, які організатори охрестили «Референдумом про державний суверенітет Луганської народної республіки». Про те, в яких умовах проходив так званий «референдум», яскраво розповідають свідки, опитані Центром документування УГСПЛ.

Свідчення особи 1 (мовою оригіналу):

«В 2014 году на президентских выборах я был назначен зампре-
седателя окружной комиссии, окружная комиссия курировала
выборы в 50 участках города Северодонецка. В то время, в конце
апреля, когда мы начали раздавать материалы по проведению
выборов, в помещение окружной комиссии пришел один из мест-
ных главарей так называемой «ЛНР», на тот момент – депутат
городского совета Северодонецка от КПУ Павел Корчагин, с ним
были двое или трое вооруженных людей. Они начали забирать
документацию. Они в камуфляже были. Корчагин с вооруженными
людьми зашли к начальнику отдела учета избирателей и изъяли
списки избирателей. Это были предварительные списки, но им
хватило, чтобы на их основе провести «референдум». В основном
причастны к проведению «референдума» были директора школ.
Часть из них запретила проводить президентские выборы».

Навпаки, організатори опитування стверджують, що це опиту-
вання було офіційним, законним і таким, що «показало волю насе-
лення Луганської області до створення незалежної республіки». Зго-
дом на основі «результатів» цього так званого «референдуму» група
осіб заявила про створення так званої «Луганської народної респу-
бліки», що не здобуло офіційного визнання жодної держави світу.

Про життя міста за часів окупації, про труднощі та проблеми мешканців наводимо свідчення особи 2:

“ «Були складнощі з продуктами харчування, були також перебої з водою із початку окупації і до визволення міста 22 липня 2014 р.

Не мали можливості користуватися своїм банківським рахунком, оскільки не було мобільного зв'язку та інтернету. Періодично відключали телекомунікації до 22 липня 2014 р. Це почалось одразу після захоплення міста у травні 2014 р., а також через відсутність мобільного зв'язку та інтернету. Була, фактично, паніка, і багато проблем створювалися штучно, в тому числі і бойовиками НЗФ, які контролювали на той час місто Сєвєродонецьк.

Я був свідком артилерійських обстрілів із великокаліберної зброї (це були гаубиці та РСЗО «ГРАД»), а також із реактивних мінометів. Влучали у готель «Мир», у багатоквартирні будинки, у склади заводу «Азот». Це робили сепаратисти для вимагання грошей від Фірташа та Кунченка. Часто це робилося для того, щоб звинуватити в обстрілах українську армію.

Артобстріли здійснювали підрозділи так званої «Армії Юго-Востока». Вони самі обстрілювали місто. Це були підрозділ «Призрак», «казачі» війська, підрозділ Дрьомова.

Обстріли здійснювалися з метою сформувати негативне ставлення до ЗСУ, оскільки після кожного обстрілу миттєво (через 3 – 4 хвилини) приїздили оператори відеозйомок та фільмували руйнування з коментарями самих бойовиків про те, що це зробили ЗСУ та Нацгвардія України.

Обстріл Сєвєродонецька

Найближча позиція української армії розміщувалась у 25 км від міста. Тому вважати, що українська армія здійснює обстріли з мінометів, прицільна дальність яких 5 км – це абсурд.

Я особисто був свідком, як 10 червня 2014 р. приблизно о 23:00 годині у дворі мого багатоквартирного будинку лунали крики жінки, що її гвалтують, вона просила про допомогу. Насильницькі дії вчиняли кілька озброєних автоматами чоловіків, які, судячи з усього, були дуже п'яні, намагалися роздягнути жінку та зґвалтувати. Я та мої рідні декілька разів викликали міліцію (яка ще офіційно була ніби українською) протягом півгодини, поки ці покидьки її гвалтували, але все було марно, – ніхто не приїхав і не став розбиратися зі злочинцями.

Я особисто бачив російську бронетехніку із прапорами РФ та шеврони російського зразка на формі чеченців і «казаків» із РФ».

Олексій Мозговий

Джерело: <https://www.gazeta.ru/social/2015/05/23/6706313.shtml>

У період від 22 травня до 22 червня 2014 р. Сєверодонецьк перебував під владою фіктивного квазідержавного утворення «Луганська народна республіка». У місті діяло декілька самостійних НЗФ. Найчисленнішою з них була група Олексія Мозгового – до 200 осіб. Біля 50 осіб налічувала група Павла Дрьомова, а найменшу групу з приблизно 20 осіб очолював Сергій Пак.²

Свідчення особи 3 (мовою оригіналу)

«Подъехали на блокпост, документы у меня проверили, багажник попросили показать, как всегда, обыденно. Потом сверили с каким-то списком, сказали, что «ты правосек».

Еще двое подбежали, выстрелили вверх, ногой сразу ударили в грудь, положили на пол. Начали избивать ногами. Лезгинку включили на всю и, как мячики, нас буцали. Было два азербайджанца и русский один, нас избили на блокпосту, жене к животу приставили автомат. Жена сознание потеряла там же. Ее затолкали в машину, один из боевиков сел в мои «Жигули», а нас на «таблетке» повезли в ГИАП.

Підвальне приміщення Сєверодонецького ДІАП, «подвал», де утримувалися свідки

« На 9 квадратных метрах нас было 16 человек в подвале. По очереди спали. Спали на картонных ящиках на бетонном полу. Воду набирали в 5-литровую канистру, кто в туалет присился – набирали.

² <http://eizvestia.com/politika-video/full/534-eksperty-obnarodovali-perechen-samyh-aktivnyh-terroristicheskikh-grupp-luganskoj-oblast>

Связи никакой не было. Ни с родителями, ни с женами. Документы забирались, мобильники забирались.

Затем два раза еще меня выводили в течение двух суток, а обратно уже заносили. Просто выводят в коридор, лицом к стене и два-три человека начинают бить, пока сознание не потеряешь.

После двух суток ведут в туалет под автоматом, я смотрю на белую раковину – кровь. Уже красно-коричневая моча.

– Мне нужен врач.

– Тебе не положено. Именно на тебя разрядки не было по врачам. У нас раненым бойцам обезбаливающие нужны, а тебе они уже не пригодятся в карьере.

Почему-то всех пугали карьером.

Через двое суток ребята начали вызывать врача. Я уже плохо начал дышать, у меня спазмы начались. И ребята начали в течение 5 – 6-ти часов стучать в двери железные.

– Деду нужен врач.

– На него разрядки не было. Ему все равно конец.

Жене то же самое сказали.

– Езжайте домой, ухаживайте за детьми, он уже не вернется.»

Окрім ДІАПу, були й інші місця неволі в Сєвєродонецьку: приміщення ІТТ міського МВС, УБОЗ та інші.

Свідчення особи 4 (мовою оригіналу)

«Среди задержанных были такие, кого днем или ночью боевики останавливали на улице.

– Мужик, куда идешь?

– Домой с работы.

– Садись, подвезем.

И привозили не туда, куда ему надо, а в подвал ГИАП или ИВС. Забирают все из карманов, пластиковые наручники, попинали пару раз и в подвал. По пять дней все сидели, потом выпускали.

Им нужна была рабсила для рытья окопов».

Цікава деталь: незаконне позбавлення волі використовувалось не тільки як репресивний, залякувальний захід, але й як захід позаекономічного примусу. Потім це стане звичним явищем у так званих «Л\ДНР».

Свідчення особи 4 (мовою оригіналу)

«Была отдельная группа, их называли ОПГ. Это бригада строителей, которых сдал их начальник, чтобы не платить зарплату. А начальник приехал в ГИАП с жалобой на то, что у него бандиты вымогают деньги. Они со своим начальником встречаются, разговаривают. На них набрасываются с выстрелами, вьют. Избивают, забирают в машину и в подвал».

Приміщення Северодонецького УБОЗ, «подвал»

На території Северодонецька першими загиблими були саме українські військовослужбовці.

22 травня 2014 р. під час бою з проросійськими бойовиками підрозділ капітана Ярослава Миронова направлявся на підмогу військовослужбовцям, що потрапили у засідку. В бою було підбито українську військову техніку, загинуло 3 бійців — Сергій Ярошенко, Олександр Ковальчук та Олександр Фурман, 5 поранено, важке поранення дістав і сам капітан Миронов.

Загалом під час проведення АТО з травня 2014 р. до листопада 2017 р. загинуло 15 військовослужбовців (додаток 1). Під час визволення міста втрат серед військовослужбовців не було.

Нечисленні жертви військовослужбовців припали на 22 – 23 серпня 2014 р. У лісі під Сєверодонецьком бійці батальйону «Айдар» натрапили на групу диверсантів, яким було запропоновано здатись, але вони відкрили вогонь. В результаті бою айдарівці ліквідували табір диверсантів, проте втратили шістьох бійців: Володимира Бойка, Євгена Гаркавенка, Андрія Корабльова, Оганеса Петросяна, Андрія Писаренка, Володимира Черноволова.

Ще шість комбатантів загинули протягом 2015 – 2016 років. Жертви серед військовослужбовців ЗСУ після визволення Сєверодонецька можна пояснити тим, що в місті були основні укріплення на той час т.з. батальйону « Призрак». Саме місто знаходиться на березі ріки Сіверський Донець, на північних відрогах Донецького кряжа, що нависають над рікою, тому рельєф складається як із пагорбів і височин, так і з лощин, балок і долин, які порослі лісами, зручних для дій ДРГ, мінування, засідок тощо.

ВИЗВОЛЕННЯ СЕВЕРОДОНЕЦЬКА

Місто було визволено українськими військами 22 липня 2014 р. під час запеклої перестрілки із застосуванням стрілецької зброї, гранатометів і важкої бронетехніки, авіації. Підрозділи Національної гвардії України, Збройних сил України та добровольчих батальйонів атакували збройні формування «ЛНР» з двох боків, а саме батальйонами територіальної оборони та 24-ю механізованою бригадою. У другій половині дня дві колони українських військ – одна з боку Старої Краснянки, а друга з Варварівки – увійшли в місто.

За три з половиною роки збройного конфлікту загинуло 20 уродженців Северодонецька (додаток2). Двоє северодонеччан загинули, захищаючи територіальну цілісність України: Литовко М.В. та Подрезенко О.В. Решта 18 осіб загинули, беручи участь у лавах так званого «ополчення ЛНР/ДНР», серед них двоє жінок.³

³ Дані про жертв конфлікту ви можете знайти на інтерактивній «Міні пам'яті» (<http://memorialmap.org/>).

ВИСНОВКИ

Перебіг конфлікту на Сході України, його періодичне загострення безпосередньо впливають на життя міста та кількість жертв, які загинули вже після окупації та визволення Северодонецька.

Незважаючи на близькість лінії розмежування, а фактично, недалеко від лінії збройного протистояння з окупованою частиною Луганської області, у Северодонецьку відновлено зруйновані будинки, дороги, мости, театр, адміністративні споруди.

З 2015 року, вперше за часів незалежності, у місті відзначається приріст населення і тенденція зберігається й на сьогодні.⁴

Значна матеріальна, технічна, фінансова допомога, в тому числі від міжнародних урядових та неурядових організацій значно покращила економічний стан міста.⁵

Заради об'єктивності зауважимо політичну нестабільність у місті, складну криміногенну ситуацію, індикатором якої стало резонансне вбивство місцевого депутата.

«З листопада ввечері вбили депутата Северодонецької міської ради Сергія Самарського в елітному районі міста, яке з 2014 року є обласним центром Луганщини після того, як Луганськ було окуповано російськими військами. Самарський був депутатом від БПП.

Прикметним є те, що поряд із тілом Самарського знайшли труп ще однієї людини (28-ми років) і, як заявляють у поліції, воно не має стосунку до вбивства депутата. Денис Денищенко стверджує: «Трагедія Сергія Самарського — це одна з

⁴ <http://irtafax.com.ua/news/2014/12/2014-12-30-27.html>

⁵ <http://www.ostrovok.lg.ua/news/severodoneck/v-severodonecke-norvezhskiy-sovet-po-delam-bezhencev-nrc-provel-kruglyy-stol-po-aktualnym-problemam>

тих ластівок, які говорять про те, що проросійські й антидержавницькі сили будуть стверджуватися тут за будь-яку ціну. Тому, на мою думку, — це чисто політичне замовне вбивство для того, щоб показати всім іншим патріотам і справжнім борцям, що така діяльність на Луганщині є дуже небезпечною».⁶

У ході дослідження було проаналізовано відкриті джерела та статистичні дані про основні порушення прав людини, головне з яких – право на життя.

Сергій Самарський

⁶ <http://day.kyiv.ua/uk/article/polityka/krov-luganskogo-patriota>

Додаток №1

Перелік загиблих військовослужбовців ЗСУ з 2014 по 2017 рр.

1. **Біленький Тарас Ярославович**
2. **Білик Юрій Михайлович**
3. **Бойко Володимир Степанович**
4. **Гаркавенко Євген Миколайович**
5. **Корабльов Андрій Віталійович**
6. **Марочканич Віталій Богданович**
7. **Михайлов Сергій Вікторович**
8. **Петросян Оганес Арутюнович**
9. **Писаренко Андрій Володимирович**
10. **Самсон Михайло Михайлович**
11. **Черноволов Володимир Олександрович**
12. **Яцунда Ігор Ярославович**
13. **Ярошенко Сергій**
14. **Ковальчук Олександр**
15. **Фурман Олександр**

Додаток №2

Перелік загиблих мешканців міста з 2014 по 2017 рр.

1. **Буйновский Валерій Олексійович**
2. **Васютченко Станіслав Олександрович**
3. **Євдокимов Сергій Олександрович**
4. **Завалишин Олександр Сергійович**
5. **Зінов'єв Олександр Володимирович**
6. **Коршенко Віталій Іванович**
7. **Курохтин Олександр Володимирович**
8. **Лебедєв Костянтин Олександрович**
9. **Литовко Микола Валентинович**
10. **Максименко Олег Вікторович**
11. **Михайленко Євген Васильович**
12. **Ніколенко Євгенія Валеріївна**
13. **Подрезенко Олександр Васильович**
14. **Суворов Дмитро Михайлович**
15. **Твердохлебов Сергій Іванович**
16. **Чернобровенко Владислав Вікторович**
17. **Шарий Павло Вікторович**
18. **Шимко Дмитро Євгенович**
19. **Щуров Ігор Віталійович**
20. **Ющук Наталія Володимирівна**